

MAGDALENA MICHERDA

Wyższa Szkoła Planowania Strategicznego w Dąbrowie Górniczej

Upowszechnianie kultury muzycznej przez działalność pozalekcyjną polskich szkół na Zaolziu w 2019 roku – z badań prasy zaolziańskiej

SŁOWA KLUCZOWE

Zaolzie, szkoły polskie, upowszechnianie kultury muzycznej

STRESZCZENIE

Kultura muzyczna jest bardzo bliska mieszkańcom Zaolzia. W sytuacji przesunięcia granicy i tym samym zamieszkania dużej grupy Polaków poza terytorium własnego państwa, stała się ona doskonałym wyznacznikiem własnej, polskiej tożsamości narodowej. W takich sprzyjających kulturze warunkach, działalność dydaktyczno-wychowawczą realizuje 25 szkół podstawowych z polskim językiem nauczania, w tym 10 dziewięcioklasowych i 15 pięcioklasowych. Ponadto w Czeskim Cieszynie istnieje jedyne na tym terenie czteroklasowe Gimnazjum z Polskim Językiem Nauczania (odpowiednik polskiego liceum). Szkoły te prowadzą intensywną aktywność, mającą na celu m.in. upowszechnianie kultury, a także umożliwienie uczniom uczestnictwa w kulturze. Niniejszy artykuł prezentuje wyniki badań diagnostycznych i przedstawia wybrane aspekty upowszechniania kultury muzycznej w działalności pozalekcyjnej polskich szkół na Zaolziu w 2019 roku. Placówki te prowadziły wówczas, wzorem lat ubiegłych, godną naśladowania działalność upowszechnieniową wśród swoich uczniów. Dzięki prasie zaolziańskiej możemy na bieżąco uzyskiwać informacje o bogatej aktywności muzycznej podejmowanej przez polskie szkoły. Działalność tę można już określać jako systematyczną, gdyż pojawia się ona regularnie, w zależności od okoliczności - corocznie bądź co dwa lata. W rozwoju aktywności muzycznej, zwłaszcza śpiewaczej, polskie szkoły są wspierane przez Polskie Towarzystwo Artystyczne „Ars Musica” i Centrum Pedagogiczne dla Polskiego Szkolnictwa Narodowościowego.

Szczególną rolę w rozwoju człowieka, w kształtowaniu się jego postaw odgrywają zainteresowania. Stanowią one jakby kulturowe zaplecze każdego człowieka. Brak określonych zainteresowań zuboża życie ludzkie, sprowadza je do funkcji produkcyjno-konsumpcyjnych (...). Muzyka jako przedmiot szkolny ma na celu wszechstronne rozwijanie osobowości uczniów i przygotowanie ich do uczestnictwa w życiu kulturalnym przez pobudzanie i usprawnianie procesów percepcji wizualnej oraz działalności muzycznej, w tym rozwijanie uzdolnień i zainteresowań muzycznych. [Goriszowski 1999, s. 17, 21-22].

Wprowadzenie

Kultura, w tym zwłaszcza kultura muzyczna jest bardzo bliska mieszkańcom Zaolzia. W wyniku przesunięcia granicy państwowej na Zaolziu w 1920 roku i ostatecznego utrwalenia jej w 1958, duża grupa Polaków znalazła się poza granicami ojczyzny. W zaistniałej sytuacji kultura stała się doskonałym wyznacznikiem polskiej tożsamości i skutecznym sposobem jej pielęgnowania.

Zaolziacy stanowią najlepiej zorganizowaną społeczność polską poza granicami kraju, odznaczającą się najbogatszym w stosunku do swej liczebności dorobkiem kulturalnym. Nieprzypadkowo życie kulturalne zaolziańskich Polaków zwykło się określać mianem fenomenu. Już w polskiej części Śląska Cieszyńskiego odsetek ludzi partycypujących w tworzeniu społeczeństwa obywatelskiego jest wyjątkowo duży jak na krajowe realia. W powiecie cieszyńskim do organizacji pozarządowych należy niecałe 19% społeczności (przy nieco ponad 14% wartości tej zmiennej dla całej Polski). Na Zaolziu sami tylko członkowie PZKO stanowią ponad 40% polskiej społeczności¹.

W takich sprzyjających kulturze warunkach działalność dydaktyczno-wychowawczą realizuje 25 szkół podstawowych z polskim językiem nauczania, w tym 10 dziewięcioklasowych i 15 pięcioklasowych. Ponadto w Czeskim Cieszynie istnieje jedyne na tym terenie czteroklasowe Gimnazjum z Polskim Językiem Nauczania (odpowiednik polskiego liceum).

Polskie szkoły na Zaolziu prowadzą intensywną działalność mającą na celu m.in. utrzymanie polskości, upowszechnianie dorobku polskiej kultury, a także umożliwienie uczniom uczestnictwa w tej kulturze. Cechą charakterystyczną polskiego szkolnictwa na Zaolziu jest m.in. ścisła współpraca tychże placówek z lokalnymi instytucjami i organizacjami kulturalnymi, w tym z Polskim Związkiem Kulturalno-Oświatowym, Teatrem Cieszyńskim, Stowarzyszeniem Przyjaciół Polskiej Książki, Kongresem Polaków, a także z Polskim Towarzystwem Artystycznym „Ars Musica”. Niniejszy artykuł przedstawia wyniki badań diagnostycznych dotyczących wybranych aspektów upowszechniania kultury muzycznej w działalności polskich szkół na Zaolziu w 2019 roku. Tematyka ta znajdowała się już wcześniej w kręgu zainteresowań autorki, czego wyrazem jest rozprawa doktorska „Upowszechnianie kultury

1 Kultura, <https://zaolzieteraz.kc-cieszyn.pl/zaolzie/kultura/> (dostęp: 26.02.2020).

polskiej w działalności pozalekcyjnej polskich szkół na Zaolziu” Praca została napisana pod kierunkiem prof. nadzw. dr hab. Jadwigi Uchyła-Zroski, a obroniono ją w maju 2019 roku na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II w Lublinie.

Z uwagi na liczne przedsięwzięcia szkolne dotyczące upowszechniania kultury muzycznej wśród uczniów polskich szkół na Zaolziu, w artykule opisano jedynie wybrane działania. W procesie badawczym wykorzystano prasę zaolziańską z 2019 roku. Poddano analizie 99 numerów „Głosu” - Gazety Polaków w Republice Czeskiej, ukazującej się dwa razy w tygodniu w nakładzie 5 tysięcy egzemplarzy i 12 numerów miesięcznika „Zwrot”, który wydawany jest przez Polski Związek Kulturalno-Oświatowy przy wsparciu finansowym Ministerstwa Kultury w Republice Czeskiej oraz Ministerstwa Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej, za pośrednictwem Konsulatu Generalnego RP w Ostrawie. Ukazuje się on w nakładzie 1600 sztuk. Analiza treści pozwoliła na wykorzystanie w publikacji 12 numerów „Głosu” i jednego czasopisma „Zwrot”.

Warto zauważyć, iż wyróżnione formy aktywności muzycznej związane są najczęściej z upowszechnianiem polskości i polskiej kultury muzycznej. Proces ten to niezwykle odpowiedzialne zadanie i wyzwanie dla nauczycieli. Jadwiga Uchyła-Zroski zauważa, iż:

Edukacja przez sztukę, zakładająca holistycznie organizowany system wspierania potencjału muzycznego dziecka, stwarza nauczycielom szanse tworzenia szkoły na miarę potrzeb współczesności (...). Rozwijanie zainteresowań muzyką różnych epok po współczesność włącznie tworzy podwaliny świadomego rozumienia i interpretowania dziejów kultury [Uchyła-Zroski 2010, s. 231].

Działalność polskich szkół na Zaolziu upowszechniająca kulturę muzyczną

Szkoły polskie na Zaolziu prowadziły w 2019 roku, wzorem lat ubiegłych, godną naśladowania działalność upowszechniającą kulturę muzyczną wśród uczniów. Dzięki prasie zaolziańskiej społeczność lokalna jest na bieżąco informowana o bogatej aktywności pozalekcyjnej polskich szkół. Bezsprzecznie można ją określić jako systematyczną, gdyż pojawia się ona regularnie - w zależności od okoliczności - corocznie, bądź co dwa lata. Obok inicjatyw cyklicznych pojawiają się także liczne działania okolicznościowe związane np. z ważnymi jubileuszami szkolnymi. W rozwoju aktywności muzycznej, w tym zwłaszcza śpiewaczej, polskie szkoły na Zaolziu są wspierane przez Polskie Towarzystwo Artystyczne „Ars Musica” i Centrum Pedagogiczne dla Polskiego Szkolnictwa Narodowościowego.

Codzienną pracę nad kształceniem głosu dziecka podejmują dyrygenci szkolnych chórów zaolziańskich. Ich praca jest zauważana nie tylko w środowisku lokalnym i Republice Czeskiej czy w Polsce, ale także poza granicami tych krajów. Nagrody, choć ważne, nie są celem samym w sobie. Dyrygentka chórów szkolnych „Trallala”, „Trallalinki” i „Trallalinezki” z Polskiej Szkoły Podstawowej w Czeskim Cieszynie, Beata Brzóska zaznacza:

Jak pokazują badania, śpiewanie poprawia u dzieci iloraz inteligencji, koncentrację, nastrój. Może otwierać człowieka na przekazywanie emocji. Jest treningiem w pokonywaniu barier. Śpiewanie jest jak aktywność sportowa. Podczas śpiewu uaktywnia się cały organizm. Musimy głębiej oddychać, angażować wiele mięśni [Kozdoń 2019, „Głos” 48].

W 2019 roku, od 29 kwietnia do 6 maja chór „Trallala” z PSP w Czeskim Cieszynie brał udział w konkursie „Queen of Adriatic Sea” we Włoszech. Ciężka praca chórzystów zaowocowała licznymi zwycięstwami: zdobyciem złotego pasma w kategorii chórów dziecięcych, uzyskaniem nagrody dla najlepszego dyrygenta oraz zdobyciem Grand Prix festiwalu, w czasie którego zespół konkurował z chórami „dorosłymi”, w tym m.in. z chórem akademickim z Polski. Podczas włoskiej trasy koncertowej chór śpiewał także utwory sakralne w kościółku w Santa Margherita del Gruagno w pobliżu Udine, w San Leo oraz już w ramach konkursu w Cattolice. Podczas występów podkreślano zróżnicowany i ciekawy repertuar chóru. Szczególnie uznanie zdobyło wykonanie utworów *For The Beauty Of The Earth*, *Dona Nobis Pacem*, *Preferisco il Paradiso*, *Kusimamma*, *Creo En Dios*, *Solfeggio* oraz *I Love Chocolate!* [Branna 2019].

Ciekawym wydarzeniem z 2019 roku był także występ chóru „Trallalala” w Konsulacie Generalnym RP w Ostrawie z okazji Narodowego Święta Niepodległości.

Fot. 1.

Wspólne śpiewanie pieśni patriotycznych z chórzystami „Trallala” z PSP w Czeskim Cieszynie²

Dyrygentka Beata Brzóska poprosiła zgromadzonych na wieczornicy gości, na czele z konsul generalną Izabellą Wołłejko-Chwastowicz, by to muzyczne spotkanie nie było zwykłym koncertem, ale stało się okazją do wspólnego śpiewania pieśni patriotycznych. Dyrygentka dodała: „Zachęcam do śpiewania piosenek patriotycznych. Dzieci w szkole je bardzo kochają, śpiewamy je praktycznie na każdej lekcji” [Schönwald 2019, „Głos” 91]. Muzyczną

² Źródło: <https://glos.live/content/news/091GL20191126.pdf>, s. 2, (dostęp z dnia 24.02.2020).

wieczernicę rozpoczęto od zaśpiewania *Roty*, *Boże, coś Polskę* i *My, pierwsza brygada*, a następnie wykonano wiele innych znanych pieśni. W sumie to ważne dla każdego Polaka muzyczne wydarzenie trwało około półtorej godziny [Schönwald 2019, „Głos” 91].

Innym ciekawym wydarzeniem upowszechniającym kulturę muzyczną wśród uczniów polskich szkół na Zaolziu był czerwcowy koncert chórów „Collegium Iuvenum” i „Canticum Novum”.

Fot.2.

Chóry „Collegium Iuvenum” i „Canticum Novum” podczas koncertu „Pop, jazz i folklor” w klubie Polskiego Związku Kulturalno-Oświatowego w Czeskim Cieszynie 18.06.2019³

Oba zespoły prowadzi Leszek Kalina i są one zrzeszone w PTA „Ars Musica”. Pierwszy chór działa przy Gimnazjum Polskim im. Juliusza Słowackiego w Czeskim Cieszynie, drugi - „Canticum Novum” - tworzą głównie absolwenci Gimnazjum. Tematem koncertu był „Pop, jazz, folklor”, a dyrygent wyjaśnił uczestnikom spotkania, iż wiele utworów uważanych obecnie za klasyczne ma swój rodowód w dawnej muzyce ludowej bądź rozrywkowej. Podczas spotkania chór „Collegium Iuvenum” wykonał renesansowy madrygał *Cum decore*, trzy pieśni ludowe, w tym słowacką i morawską, a także *Po naszych Beskidach* Pawła Kalety. Następnie wybrzmiały utwory z gatunku *spiritual*, reprezentujące muzykę z pogranicza jazzu i folkloru. Finałową pieśnią chóru gimnazjalistów był fragment z musicalu *Koty*. W wykonaniu chóru „Canticum Novum” uczestnicy koncertu wysłuchali także utworu renesansowego, a następnie pieśni ludowych z różnych krajów, w tym Bułgarii, Katalonii i Meksyku. Na zakończenie spotkania zabrzmiała muzyka gospel. [Chlup 2019, „Głos” 47].

W niedzielę 27 stycznia 2019 roku uczniowie PSP im. Jana Kubisza w Gnojniku mogli uczestniczyć w koncercie szkolnego chóru „Okazja” z kapelą „Głazy”. Niedzielną lekcję muzyki poprzedziły także sześciogodzinne warsztaty muzyczne. Obok działań wokalnych projekt ten zakładał zapoznanie najmłodszych z instrumentami muzycznymi, wśród których największym zainteresowaniem cieszyła się perkusja. Finałem tego wyjątkowego spotkania był wspólny koncert w klimacie świątecznym, urozmaicony rytmami hiszpańskimi [Petrovska 2019].

3 Źródło: <https://glos.live/content/news/047GL20190618.pdf>, s. 6, (dostęp z dnia 24.02.2020).

Rok 2019 to również na Zaolziu szczególny czas poświęcony Stanisławowi Hadynie. Stanowił okazję do prezentacji szkół hadynowskich w publikacji pt. „Połączył nas Hadyna”. Ten wybitny muzyk, kompozytor, założyciel Zespołu Pieśni i Tańca „Śląsk” jest m.in. patronem zaolziańskiej PSP w Bystrzycy. Dyrektor szkoły zaznaczył, iż: „Przez cały 2019 będą się u nas odbywały działania związane z Rokiem Stanisława Hadyny. W marcu przyjadą do nas przedstawiciele zespołu „Śląsk” i poprowadzą warsztaty z uczniami” [dc 2019]. We wtorek, 19 marca Zespół „Śląsk” wspólnie z bystrzyckimi uczniami i nauczycielami uczcił stulecie urodzin swego założyciela.

Fot. 3.
Zespół „Śląsk” w PSP im. St. Hadyny w Bystrzycy. Fot. Danuta Chlup⁴

Z tej okazji społeczność szkolna uczestniczyła w niezwykłym koncercie, który urozmaicono wspomnieniami oraz zagadkami dla dzieci. Program taneczny obejmował utwory napisane przez Hadynę, w choreografii współzałożycielki zespołu Elwiry Kamińskiej. Występ zainaugurowano trojakiem, tańcami regionalnymi, następnie wykonano poloneza, oberka, kujawiaka i krakowiaka. W celu zaktywizowania uczniów program ubogaciły liczne animacje pozwalające uczniom na czynny udział w programie [Chlup 2019, „Głos” 23].

W PSP w Bystrzycy działają dwa chóry: „Crescendo” dla uczniów klas starszych i „Wiolinki” dla młodszych. Tradycją szkolną są coroczne koncerty majowe dla mam z okazji ich święta. W 2019 roku miała miejsce już j XXI edycja tej imprezy zatytułowana „Na 100 %”.

4 Źródło: <https://glos.live/content/news/023GL20190322.pdf>, s. 4, (dostęp: 24.02.2020).

Fot. 4.

XXI Koncert Majowy w Bystrzycy w wykonaniu chórów „Crescendo” i „Wiolinki”. Fot. Beata Schönwald⁵

W wykonaniu chórów można było usłyszeć 39 utworów. Muzyczne wydarzenie rozpoczęło od pieśni wykonanych przez chór „Crescendo”: *Mowo, moja mowo* z muzyką Stanisława Hadyny do słów Władysława Młynka i *Mazurka Dąbrowskiego* Józefa Wybickiego. Kolejnymi pieśniami były *Dzień dobry, Biały Ptaku* z muzyką Adama Markiewicza do słów Wandy Chotomskiej oraz *Kocham Cię, Polsko*. Powyższy zestaw wykonał chór „Crescendo” przy akompaniamencie fortepianowym Dariusza Cymerysa oraz kapeli szkolnej „Gróńczek” pod kierownictwem Jana Kubeczki. Nie zabrakło również utworów gwarowych oraz ukraińskich i żydowskich. Młodsze „Wiolinki” zaprezentowały natomiast dynamiczne kompozycje z literą „P” w tytule. Koncert trwał około dwóch godzin, zgromadził bardzo licznie przybyłą publiczność, która mogła usłyszeć zróżnicowane melodie, słowa i rytmy. Całe wydarzenie zakończyła piosenka finałowa pt. *Na 100 %*. Dyrygentka obu zespołów, Danuta Cymerys, w celu promocji szkoły, zwróciła się do rodziców przyszłych uczniów: „Dajcie nam te wasze dzieci, my z nimi będziemy śpiewać!” [Schönwald 2019, „Głos” 39].

Niezwykle ciekawym i prestiżowym wydarzeniem na Zaolziu jest Festiwal Piosenki Dziecięcej. W 2019 roku miała miejsce już jego XVI edycja [Chlup 2019]. Pomysł zorganizowania tego rodzaju imprezy zrodził się w latach osiemdziesiątych XX wieku. Pierwszy Festiwal odbył się 4 grudnia 1988 roku w Domu PZKO w Bystrzycy. Uczestniczyło wówczas 30 uczniów z polskich szkół na Zaolziu. Eliminacje konkursowe, a następnie zmagania finałowe są wyjątkowym wydarzeniem kulturalnym integrującym polską mniejszość na Zaolziu. Najistotniejsza jednak jest promocja kultury polskiej, a szczególnie rozbudzenie zainteresowania piosenką polską. Warunkiem uczestnictwa w festiwalu jest bowiem wykonanie polskiej piosenki, tzn. utworu polskiego autora, z polskim tekstem i muzyką [Kowalczyk, Pawlas 2000].

Eliminacje do XVI Festiwalu Piosenki Dziecięcej uczniów polskich szkół podstawowych odbyły się w Ośrodku Kultury „Strzelnica” w Czeskim Cieszynie. Zorganizowało je Polskie Towarzystwo Artystyczne „Ars Musica” z Centrum Pedagogicznym dla Polskiego Szkolnictwa Narodowościowego w Czeskim Cieszynie. Dla wielu uczniów już sama możliwość wystąpienia przed publicznością i jury była wielkim przeżyciem. Leszek Kalina, prezes Polskiego Towarzystwa Artystycznego „Ars Musica” poinformował, iż finaliści zostaną wyłonieni spośród reprezentantów wszystkich pięciu kategorii – solistów z klas I-III, IV-VI, VII-IX oraz duetów i zespołów. Bardzo ważne jest to, że w konkursie uczestniczą

5 Źródło: <https://glos.live/content/news/039GL20190521.pdf>, s.5, (dostęp: 25.02.2019).

prawie wszystkie polskie szkoły podstawowe na Zaolziu, od Jabłonkowa po Bogumin. Jury: Agnieszka Biernat, Ivana Blašítkowa, Piotr Gruchel, Zbigniew Siwek i Michał Smolán, przesłuchało ponad 70 solistów, osiem duetów i 15 zespołów [Chlup 2019, „Głos” 33].

27 kwietnia 2019 roku w Hawierzowie miał miejsce koncert finałowy XVI edycji Festiwalu Piosenki Dziecięcej. Swoje umiejętności wokalne zaprezentowało wówczas 37 młodych wykonawców z polskich szkół podstawowych z Zaolzia. Organizatorem finału była Macierz Szkolna przy Polskiej Szkole Podstawowej oraz PSP w Hawierzowie-Błędowicach. Występy wokalistów urozmaicały tańcem uczennice błędowickiej szkoły oraz pary z klubu tanecznego „Flodur”. Opracowanie scenariusza oraz prowadzenie koncertu powierzono Izabeli Kapias – aktorce, wokalistce, dziennikarce radiowej i dyrektorze Czesko-Polskiej Izby Handlowej w Ostrawie. Każdy z uczestników, został przed występem przedstawiony poprzez krótki filmik przygotowany przez Gabrielę Filipek-Pyszko. Prezentacje te były wprowadzone po raz pierwszy podczas poprzedniej edycji festiwalu, zrealizowano je również w 2019 roku.

Urszula Czudek, dyrektor PSP im. Henryka Sienkiewicza w Jabłonkowie, przyjechała na koncert by wesprzeć swoich dwunastu uczniów. Oprócz finalistów – solistów, duetów i zespołu, poza konkursem zaprezentował się również kwartet. Pani dyrektor podkreślała, że jej podopieczni bardzo lubią śpiewać. W szkole jabłonkowskiej działa kapela ludowa oraz dwa chóry: „Mała Jabłoneczka” dla klas I - V oraz „Jabłoneczka” dla uczniów klas VI – IX. PSP w Jabłonkowie jest szkołą rozśpiewaną, uczniowie muzykują przy każdej okazji, często także na przerwach.

Laureaci festiwalu otrzymali od organizatorów wartościowe nagrody w postaci instrumentów muzycznych. Nagrodzono także Joannę Grudzińską, uczennicę klasy IX polskiej szkoły w Błędowicach, która była autorką festiwalowego logo. Na zakończenie wszyscy wykonawcy zaśpiewali razem ze swoimi nauczycielami finałową piosenkę *Dajcie dzieciom uśmiech* [Chlup 2019, „Głos” 33]. W trakcie trwania całego festiwalu, od eliminacji po koncert finałowy, publiczność mogła usłyszeć wiele ciekawych polskich piosenek, takich jak *40 słów*, *Spełniaj marzenia* i *Straszny budzik* [Schönwald 2019, „Głos” 21].

Fot. 5.
Finał XVI Festiwalu Piosenki Dziecięcej. Fot. Norbert Dąbkowski⁶

⁶ Źródło: <https://glos.live/content/news/033GL20190430.pdf>, s.5, (dostęp: 25.02.2020).

Piękną muzyczną tradycją polskich szkół na Zaolziu są także organizowane corocznie koncerty świąteczne dla uczniów, rodziców, dziadków, nauczycieli i całej społeczności lokalnej.

19 grudnia 2019 roku miał miejsce Koncert Świąteczny Polskiego Gimnazjum im. J. Słowackiego w Czeskim Cieszynie. W programie pojawiły się kolędy i utwory wokalnie-instrumentalne o tematyce bożonarodzeniowej. Wystąpił chór „Collegium Iuvenum” i kapela „Zorómbek”, cztery saksofonistki, soliści i recytatorzy [Schönwald 2019, „Głos” 98].

Na Koncercie Świątecznym PSP w Czeskim Cieszynie zaprezentowali się w repertuarze kolędowym członkowie wszystkich szkolnych kółek muzycznych. 17 grudnia 2019 roku dwukrotnie – przed południem dla współuczniów, a po południu zaśpiewali i zagrali dla rodziców, dziadków i całego środowiska lokalnego w kościele ewangelickim Na Niwach. Wystąpiły chóry „Cieszynianka”, „Tralalala” i „Tralalinki”, a na fletach zagrały „Skowronki”. Finałowym momentem koncertu była kolęda zaśpiewana przez połączone wszystkie zespoły do których dołączył również dyrektor szkoły Marek Grycz [Iindi 2019].

Koncerty świąteczne są także chlubną tradycją Polskiej Szkoły Podstawowej w Olbrachciach. Od wielu już lat odbywały się one w pięknym, zabytkowym, drewnianym kościele katolickim, a w ostatnim czasie także w kościele ewangelickim. Koncerty te są ważnym wydarzeniem dla całej społeczności lokalnej, która może wówczas usłyszeć tradycyjne i nowe polskie kolędy, zarówno w wersji wokalne, jak i instrumentalne. W 2019 roku publiczność zachwyciły przede wszystkim jasełka oraz kolęda *Małeńka miłość w żłóbku śpi*. Ciekawym punktem programu olbrachcickich koncertów świątecznych są także występy nauczycieli, pracowników i absolwentów szkoły [Chlup 2019, „Głos” 97].

Warto zaznaczyć, iż polskie szkoły na Zaolziu upowszechniają wśród uczniów także muzyczną kulturę ludową. W Polskim Gimnazjum działa Kapela Gorolska „Zorómbek” pod dyrekcją Leszka Kaliny, w PSP w Jabłonkowie zespół „Rozmarynek” na czele z Krystyną Mruzek, w Karwinie zespół „Gizdy” pod kierunkiem Urszuli Sikory, a w PSP w Bystrzycy zespół „Łączka” prowadzony przez Alicję Twardzik i Ewę Nemeč.

W 2019 roku dziecięcy zespół folklorystyczny „Łączka” z Bystrzycy obchodził jubileusz 55-lecia istnienia. Swoje świętowanie uczcił wspólnym koncertem z „dorosłym” zespołem „Bystrzyca”, który obchodził 35. rocznicę założenia. Galowy koncert dwóch bystrzyckich zespołów odbył się 23 listopada 2019 roku w Domu Kultury „Trisia” w Trzyńcu. Licznie zgromadzoną publiczność zachwyciło wykonanie kilkugodzinnego programu pt. „Tajemnice starego strychu”. Gośćmi sobotniego wydarzenia byli przede wszystkim Konsul Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Ostrawie Izabella Wołłejko-Chwastowicz, senator Jerzy Cieñciała, przedstawiciele polskich organizacji działających na Zaolziu, kierownicy zespołów folklorystycznych, a także rodzice, dziadkowie i sympatycy ludowych zespołów. Podczas jubileuszu wykonano wiązanekę tańców polskich, w tym poloneza, suitę tańców lubelskich i krakowiaka, a także czeską polkę i Valašsko. Następnie publiczność mogła podziwiać tańce słowackie, w części finałowej pieśni i tańce Beskidu Śląskiego [Koźdoń 2019, „Głos” 91].

Wnioski

Na podstawie analizy źródeł można stwierdzić, iż polskie szkoły na Zaolziu w 2019 roku, wzorem lat ubiegłych, prowadziły bardzo zróżnicowaną działalność umożliwiającą uczniom kontakt z kulturą muzyczną. Aktywność ta jest możliwa dzięki pomocy i zaangażowaniu wielu zaolziańskich instytucji i organizacji. Godne uznania są m.in. przeglądy działalności śpiewaczej i organizowane przez szkoły koncerty świąteczne. Ponadto polskie szkoły uczestniczą regularnie w drugim najstarszym festiwalu folklorystycznym w Republice Czeskiej – „Gorolskim Świącie”⁷, organizowanym przez Polaków mieszkających na Zaolziu i innych imprezach Polskiego Związku Kulturalno-Oświatowego, m. in. w festiwalu PZKO. Najbardziej cieszy to, że sami uczniowie chętnie biorą udział w różnego rodzaju działaniach upowszechniających kulturę muzyczną. Warto zaznaczyć, iż wydarzenia te zauważa i opisuje prasa zaolziańska, będąca propagatorem kultury muzycznej i polskości w regionie. Podsumowując działalność muzyczną polskich szkół na Zaolziu warto zaznaczyć, że placówki te współtworzą kulturę muzyczną regionu. W 2019 roku uczniowie polskich szkół zaznaczyli swoją obecność muzycznymi występami na Festiwalu Polskiego Związku Kulturalno-Oświatowego - największej uroczystości statutowej tej organizacji, reprezentującej polską mniejszość w Republice Czeskiej. Festiwal PZKO przyczynia się do promocji polskości na Zaolziu, a jego celem od zawsze była i nadal jest, prezentacja działalności Związku, składającego się z działających w każdej zaolziańskiej miejscowości Kół. Tegoroczna edycja festiwalu odbyła się 25 maja w Trzyńcu w Werk Arenie, zadaszonej hali sportowej, mieszczącej 5400 osób. W festiwalu wystąpiły połączone chóry, w tym chórzyści z Gimnazjum Polskiego w Czeskim Cieszynie, soliści z PSP w Bystrzycy, którzy wspólnie zainaugurowali wydarzenie hymnem czeskim, polskim oraz pieśnią *Gaude Mater Polonia*. Ponadto w festiwalu wzięli udział finaliści XVI Festiwalu Piosenki Dziecięcej⁸ [Rudnik, „Zwrot” 6/2019].

Przykład dużego zaangażowania dyrekcji, nauczycieli i uczniów polskich szkół na Zaolziu w upowszechnianie kultury muzycznej może być inspiracją zarówno dla Polaków żyjących w ojczyźnie, jak i środowisk polonijnych w różnych częściach świata. Podsumowując, warto podkreślić, że polskie szkoły na Zaolziu przez swą działalność udowadniają, iż: „(...) wychowanie przez sztukę, wychowanie estetyczne, winno stać się ważnym elementem współczesnej edukacji” [Matuszczak 1999, s.174]. Ponadto upowszechniana przez szkoły kultura muzyczna staje się ważnym ogniwem pozwalającym utrzymać i rozwijać polskość na terenie Zaolzia. Analizując repertuar chórów szkolnych, obok jego zróżnicowania pod względem faktury i stylu, zwraca uwagę znacząca obecność utworów polskich.

7 <http://www.gorolskiswieto.cz/o-festiwalu.html> (dostęp: 16.04.2020).

8 <https://zwrot.cz/2019/05/szczegolowy-program-festiwalu-pzko/>, (dostęp: 26.02.2020).

Bibliografia

- Goriszowski Włodzimierz (1999), *Muzyka jako forma kształtowania postaw*. [W:] Helena Danel-Bobrzyk (red.) przy współudziale Jadwigi Uchyły-Zroski, *Muzyka w edukacji i wychowaniu* (s.17-26). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Kowalczyk Halina (1997), *Festiwal Piosenki Dziecięcej*. [W:] Martyna Radłowska-Obruśnik, Otylia Tobiła (red.), *Leksykon PZKO* (s. 45). Czeski Cieszyn: Zarząd Główny PZKO.
- Matuszczak Lucyna (1999), *Muzyka w wychowaniu estetycznym- problem współczesnej edukacji*. [W:] Helena Danel-Bobrzyk, przy współudziale Jadwigi Uchyły-Zroski (red.) *Muzyka w edukacji i wychowaniu* (s. 169-175). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Uchyła-Zroski Jadwiga (2010), *Sztuka w edukacji jako estetyczny nurt wychowania*. [W:] Jadwiga Uchyła-Zroski (red.), *Wartości w muzyce. Zarys współczesnych kierunków badań nad wartościami w muzyce* t. 3 (s. 227-236). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Źródła internetowe:

- indi (2019), *Uczniowie czeskokocieszynskiej podstawówki koledowali*, <https://zwrot.cz/2019/12/uczniowie-czeskokocieszynskiej-podstawowki-koledowali/> (dostęp: 28.02.202).
- Kultura*, <https://zaolzieteraz.kc-cieszyn.pl/zaolzie/kultura/> (dostęp: 26.02.2020).
- Szczegółowy program Festiwalu PZKO*, <https://zwrot.cz/2019/05/szczegolowy-program-festiwalu-pzko/>, (dostęp: 26.02.2020).

Inne:

- Branna Alicja (2019), *Włoskie podboje chóru »Tralla«*, „Głos” 43 (LXXIV), s. 4.
- Chlup Danuta (2019), *Te szkoły połączył Hadyna*, „Głos” 10 (LXXIV), s. 6.
- Chlup Danuta (2019), *Śląsk» miał premierę w Bystrzycy*, „Głos” 23 (LXXIV), s. 4.
- Chlup Danuta (2019), *Galowe dziecięce śpiewanie*, „Głos” 33 (LXXIV), s. 4.
- Chlup Danuta (2019), *Pop, jazz i folklor*, „Głos” 47 (LXXIV), s. 6.
- Chlub Danuta (2019), *Koledowali mali i duzi*, „Głos” 97 (LXXIV), s. 2.
- Koźdoń Witold (2019), *Wśród was są przyszłe gwiazdy*, „Głos” 48 (LXXIV), s. 4.
- Koźdoń Witold (2019), *»Trisię« zatopiła fala tsunami folkloru*, „Głos” 91 (LXXIV), s. 4.
- Petrovska Eva (2019), *Warsztaty i koncert z Glayzami*, „Głos” 9 (LXXIV), s. 5.
- Rudnik Czesława (2019), *Festiwalowe podsumowania*, „Zwrot” 6/2019, s. 22.
- Schönwald Beata (2019), *Potężna dawka polskiej piosenki*, „Głos” 21 (LXXIV), s. 4.
- Schönwald Beata (2019), *Śpiew promuje szkołę*, „Głos” 39 (LXXIV), s. 5.
- Schönwald Beata (2019), *Żeby w duszy przetrwała pieśń*, „Głos” 91 (LXXIV), s. 2.
- Schönwald Beata (2019), *Młodzi życzą wesołych świąt*, „Głos” 98 (LXXIV), s. 5.

Popularization of music culture through extracurricular activity of Polish schools in Zaolzie in 2019 – from the Zaolzie press research

KEYWORDS

Zaolzie, Polish schools, music culture popularization

SUMMARY

Music culture is truly close to the residents of Zaolzie. Upon the displacement of the border and hence pushing a large group of Polish people out of their own state's territory, it became a significant determinant of their own, Polish national identity. In this culture-favorable conditions, a didactic-educational activity is carried out by 25 primary schools with Polish as the language of instruction, including 10 nine-grade schools and 15 five-grade schools. Additionally, in the Czech Cieszyn there is the only – in the region – four-grade Gimnazjum (equivalent to a Polish high school) with Polish as the Language of Instruction. These schools pursue an intense activity, aimed, among other things, to popularize culture and enable pupils to get involved in culture. The article presents results of the diagnostic research and shows selected aspects of music culture popularization through extracurricular activity of Polish schools in Zaolzie in 2019. These institutions pursued then, like in previous years, an exemplary popularizing activity among their pupils. Thanks to the press from Zaolzie, we can receive the current news on a thriving musical activity undertaken by Polish schools. This activity may be already defined as regular, since it occurs on a regular basis, depending on the circumstances: annually or every other year. In the development of their musical activity, particularly the vocal one, Polish schools are supported by the 'Ars Musica' Polish Art Society and the Pedagogical Center for the Polish National Education System.